

Audioguide Wien 15

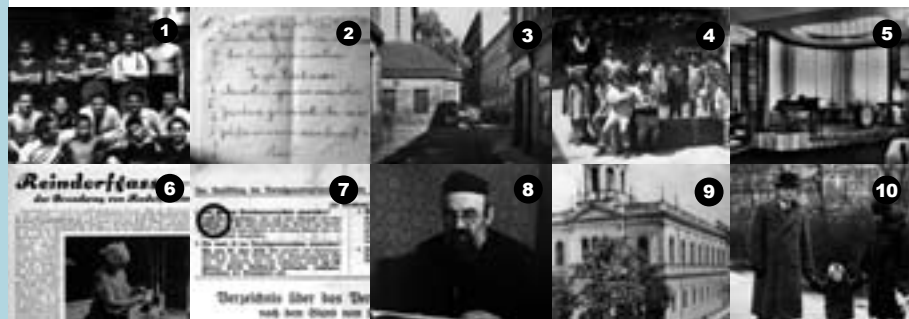
Orte erinnern – Menschen erzählen.
Die Geschichte einer jüdischen Vorstadtgemeinde.

10 Hörstationen

Audioguide Stationen

1	Goldschlagstraße 84
2	Gymnasium, Henriettenplatz 6
3	Herklotzgasse 17
4	Herklotzgasse 21
5	Mariahilfer Straße 135 – Café Palmhof
6	Reindorf gasse
7	Sechshausenstraße 12
8	Storchengasse 21
9	Turnergasse 22
10	Auer Welsbach Park

Zehn Orte erzählen von der Geschichte einer jüdischen Gemeinde, die im damaligen 14. und 15. Bezirk bis zu ihrer Zerstörung im Nationalsozialismus bestand. Nehmen Sie sich etwas Zeit für einen Weg der Erinnerung. Zeitzeuginnen und Zeitzeugen begleiten Sie. Rufen Sie an den Orten die angegebenen Telefonnummern an und hören Sie den Menschen zu.

Ten places tell the story of a Jewish community, that existed in the 14th and 15th district of the day until it was eradicated by the Nazis. Please take a little time for a path of remembrance. People who knew that community personally will accompany you. Call the telephone number posted at the remembrance-sites and hear what these people have to say.

Deset mesta u gradu govore o istoriji židovske zajednice koja je postojala u tadašnjem 14. i 15. Becirku, sve do njenog uništenja u vreme nacionalsocijalizma. Odvojite malo vremena za kratak put u sećanje. Svedoci tog vremena pratiće vas na tom putu. Pozovite na tim mestima naznačene brojeve telefona i čujte ispovesti tih ljudi.

10 mekan, Nasyonal Sosyalizm tarafından yok edilmeden önceki, zamanın 14. ve 15. bölgedeki musevi camiasını anlatıyor. Hatıraların yoluna çıkmak için zaman ayırın. Tarihi yaşamış kişiler size bu yolda rehber olacaklar. Verilen telefon numaralarını arayın ve hikayelerini dinleyin.

עשרה מקומות מספרים את סיפורה של קהילה יהודית שהתקיימה ברובעים הארבעה עשר והחמישה עשר, עד לקטיעת המשכיותה על ידי השלטון הנציונאל סוציאליסטי. הקצו מעט זמן כדי לעמוד בשביל זיכרונם של העדים והעדויות. במקומות אליהם תגיעו, התקשרו למספר הטלפון והאזינו לאנשים.

Goldschlagstraße 84

01 236 25 11 01 -*

Jüdisches Waisenhaus in der Goldschlagstraße 84
Foto: Bezirksmuseum Rudolfsheim-Fünfhaus

„Wir beide wurden dann dank der Israelitischen Kultusgemeinde irgendwie in zwei jüdische Waisenhäuser vermittelt ... ich in das Waisenhaus in der Goldschlagstraße und meine Schwester nach Döbling ...“ – Mehr erfahren Sie unter: *1

“Thanks to the Jewish Community, we were then both brought to two Jewish orphanages ... I was in the orphanage in the Goldschlagstraße and my sister in Döbling ...” – Find out more by dialing: *2

„Oboje smo zahvaljujući Izraelskoj kulturnoj zajednici nekako završili u sirotistima ... ja u sirotištu u ulici Goldschlagstraße, zadužbini barona Springera, a moja sestra u Döblingu ...“ – Saznajte više: *3

„İkimiz de İsrail Kültür Vakfı sayesinde musevi yetimler yurduna kaydolduk. Ben Goldschlag caddesindeki, Baron Springer Vakfına, kız kardeşim de Döbling'e gönderildi ...“ Geniş bilgi için: *4

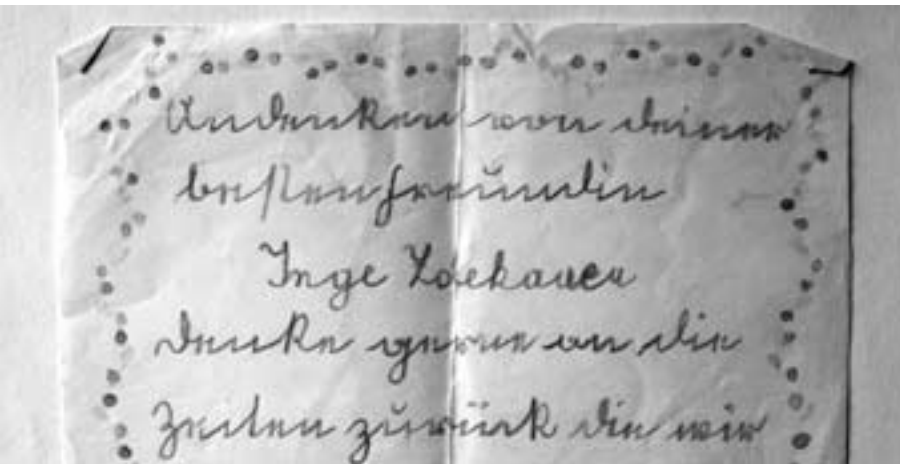
שנינו תודות לקהילה היהודית, אישהו הגענו לשני בתי יתומים יהודיים ... אני לבית היתומים ברחוב Goldschlagstraße ואחותי ל-Döbling - "את ועוד תשמעו בו: *5

Im Interview: Hilde und Katriel Fuchs

Gymnasium, Henriettenplatz 6

01 236 25 11 02 -*

Abschiedsbrief der jüdischen Schülerin Inge Zdekauer an ihre „arische“ Schulfreundin Edith Jäger. Inge Zdekauer (geb. 1930) und ihre Eltern wurden 1942 nach Theresienstadt und 1944 nach Auschwitz deportiert und dort ermordet. Foto: Edith Jäger

„In der Schule am Henriettenplatz, da haben wir einen Aufsatz geschrieben: 'Das Schicksal im Antlitz'. Ich habe ausgewählt: 'Der ewige Jude'. Dieser Aufsatz wurde mir zurückgegeben mit der Bemerkung: 'Der Aufsatz ist sehr gut, aber nicht für eine deutsche Schule.' ...“ – Mehr erfahren Sie unter: *1

“In the school at Henriettenplatz, we wrote an essay 'The fate in the face'. I selected 'The Eternal Jew'. This essay was returned to me with the remark: 'The essay is very good, but not for a German school' ...“ – Find out more by dialing: *2

„U školi na Henrietenplacu, sam napisao sastav: 'Sudbina u licu – večito židov'. Taj sastav su mi vratili uz komentar: 'Sastav je vrlo dobar, ali nije za Nemačku školu.' ...“ – Saznajte više: *3

„Henriettenplatz'daki okulda bir kompozisyon yazmamızı istediler: ‚Kaderin yüzü‘ başlığı altında, ben de ‚sonsuzca kadar musevi‘ konusunu seçtim. Yazımı bana şu notla geri verdiler: kompozisyon çok güzel ama bir Alman okuluna yakışmıyor...“ Geniş bilgi için: *4

“בבית הספר ב-Henriettenplatz כתבתי פעם חיבור בנושא 'היהודי הניצחי'. החיבור הוחזר אליי עם ההערה 'החיבור טוב מאוד, אך לא לבית ספר גרמני'...“ – את ועוד תשמעו בו: *5

Im Interview: Haya Izhaki, Erika Goldschmied, Paul Zwicker, Katharina Merkel, Arie Feier, Alisa Waksenbaum, Dita Segal, Katriel Fuchs

Herklotzgasse 17

01 236 25 11 03 - *

Herklotzgasse 17, Ecke Fünfhausgasse, Geschäft der Wurst- und Selchwarenerzeugung „Tauria“ (1928)
Foto: Wien Museum

Leopold Ehrlich gründete als frisch gebackener Selchergeselle um 1900 eine Wurst- und Selchwarenfabrik in der Herklotzgasse 17. Später holte er die Matura nach, studierte Germanistik und verarbeitete seine Erfahrungen in autobiographischen Romanen. – Mehr erfahren Sie unter: *1

Around 1900, the fresh graduate apprentice Leopold Ehrlich founded a sausage and smokehouse company in the Herklotzgasse 17. Later, he improved his educational degree, studied German language and literature and wrote down his experiences in autobiographical novels. – Find out more by dialing: *2

1900 godine Leopold Ehrlich je završio zanat mesara i osnovao tvornicu kobasice u ulici Herklotzgasse 17. Poslje je naknadno maturirao, studirao germanistiku i preobradio svoje dozviljaje u autobiografskim romanima. – Saznajte više: *3

Leopold Ehrlich, genç yaşlarında, daha bir tütsüleme kalfası olmasına rağmen 1900'lerin başında, Herklotz sokağı 17 numarada, salam ve tütsülenmiş yiyecekler fabrikası kurmuştur. Daha sonra liseyi bitirip, Alman dili ve edebiyatı okumuş, yaşadıklarını otobi-yografik romanlarda yazıya dökmüştür. Geniş bilgi için: *4

ליאופולד ארליך ייסד בשנת 1900 לערך - בתחילת דרכו כמעשן מוצרי בשר - מפעל למוצרי בשר מעושנים ומקניקיות ברחוב Herklotzgasse 17. מאוחר יותר הוא השלים את מבחני הבגרות, למד ספרות גרמנית באוניברסיטה ועשה שימוש בחוויותיו בכתיבת רומנים אוטוביוגרפיים. – זאת ועוד תשמעו ב: *5

Herklotzgasse 21

01 236 25 11 04 - *

Jüdischer Kindergarten in der Herklotzgasse 21, Sandkiste im Hof (ca. 1932)
Foto: Alisa Waksenbaum

„Ich bin in der Herklotzgasse 21 in den Kindergarten gegangen ... dann bin ich dort in den Turnverein gegangen. Wir haben uns auch nachmittags getroffen und haben Theater gespielt ...“ – Mehr erfahren Sie unter: *1

„I went to the kindergarden in the Herklotzgasse 21... there I then went to the gymnastics club. We met each other in the afternoons and played theater ...“ – Find out more by dialing: *2

„Išla sam u vrtić u Herklotzgasse 21 ... bila sam u športskom društvu gdje smo se posljepodne sastajali i vježbali glumu ...“ – Saznajte više: *3

„Ben Herklotzgasse 21 numaradaki anaokuluna gittim, sonra jimnastik kulübüne gittim, öğleden sonraları da oradaydık, tiyatro oynardık...“ Geniş bilgi için: *4

„אני הלכתי לגן הילדים ברחוב Herklotzgasse 21 ... ואז הלכתי למועדון ההתעמלות. אנחנו נפגשנו גם אחר הצהריים ושיחקנו בתיאטרון...“ - זאת ועוד תשמעו ב: *5

Im Interview: Ella Kaufmann, Chava und Arie Feier, Israel Hadar, Moshe Jahoda, Chava Kopelman, Zwi Nevet, Anny Götzler und Stella Finkelstein

Mariahilfer Straße 135 – Café Palmhof

01 236 25 11 05 - *

Café Palmhof, 1930er Jahre
Foto: Helga Pollak

„Mein Vater hat natürlich bald erkannt, dass, wenn man am äußeren Gürtel ist, man etwas Besonderes aus dem Kaffeehaus machen muss, und so hat er ein Konzert-Café gemacht. Er ist dann auf Kapellensuche gegangen überall in Europa ...“ – Mehr erfahren Sie unter: *1

„My father, of course, soon realized that if you are situated at the outside Gürtel, you have to do something special with the cafe, and so he turned it into a concert-cafe. He then began to search for bands all over Europe ...“ – Find out more by dialing: *2

„Moj otac je svakako ubrzo shvatio da se treba nešto posebno učiniti iz te kavane. Tako se pretvorila u koncertnu kavanu. Po cijeloj Evropi je tražio talentirane muzičare ...“ – Saznajte više: *3

„Yerimiz Gürtel'in dışında bir yerde olduğu için özel birşey yapılması gerektiğini babam kısa zamanda kavradı ve Konser kahvehanesi' yaptı. Avrupa'yı dolaşip kabiliyetli müzisyenler, orkestralar aradı.“ Geniş bilgi için: *4

„אבא שלי כמוכן הבין מהר, שאם נמצאים מחוץ לכביש ה-גürtel לעשות משהו מיוחד בבית הקפה, וכך הוא עשה קונצרט קפה. הוא החל לחפש להקות בכל רחבי אירופה...“ - זאת ועוד תשמעו בו: *5

Im Interview: Edith Jäger, Helga Pollak

Reindorf gasse

01 236 25 11 06 - *

Aus: Der Kuckuck, Nr. 40, 1932

„In der Reindorf gasse war zum Beispiel ein sehr großes Schuhgeschäft. Steinfeld hieß das. Gegenüber gab es eine Tanzschule, von Juden geführt. ...“ – Mehr erfahren Sie unter: *1

„In the Reindorf gasse, for example, was a very large shoe shop named Steinfeld. Across the shop was a dancing school, run by Jews. ...“ – Find out more by dialing: *2

„U ulici Reindorf gasse postojao je veliki dućan cipela. Zvao se Steinfeld. Bio je jako veliki dućan. Preko puta njega postojala je plesna škola, koju su Židovi vodili ...“ – Saznajte više: *3

„Reindorf gasse'de büyük bir ayakkabıcı vardı. İsmi Steinfeld idi. Hemen karşısında da bir Dans okulu vardı, Museviler işletiyordu.“ Geniş bilgi için: *4

„ברחוב Reindorf gasse למשל, הייתה חנות גדולה מאוד לנעליים. קראו לה שטיינפלד. מולה היה בית ספר לריקוד, מנוהל ע"י יהודים...“ - זאת ועוד תשמעו בו: *5

Im Interview: Israel Hadar, Ella Kaufmann, Erika Goldschmied, Moshe Jahoda, Dita Segal

Sechshausenstraße 12

01 236 25 11 07 -*

„Herr Pfaffenmayer hat also nebst meinem großen Warenlager noch bares Geld auf die Hand bekommen, ohne auch nur einen Pfennig aus seiner Tasche für das schöne große Geschäft in der Sechshausenstraße auszulegen ...“ – Mehr erfahren Sie unter: *1

“Mr. Pfaffenmayer has therefore received my big stock and a large amount of cash, without even paying a penny from his pocket for the beautiful big business in the Sechshausenstraße ...” – Find out more by dialing: *2

„Znači, gospodin Pfaffenmayer je osim velikog robnog skladišta dobio i gotovinu na ruke, za taj divan i veliki dućan bez ijednog feninga iz vlastitog džepa ...“ – Saznajte više: *3

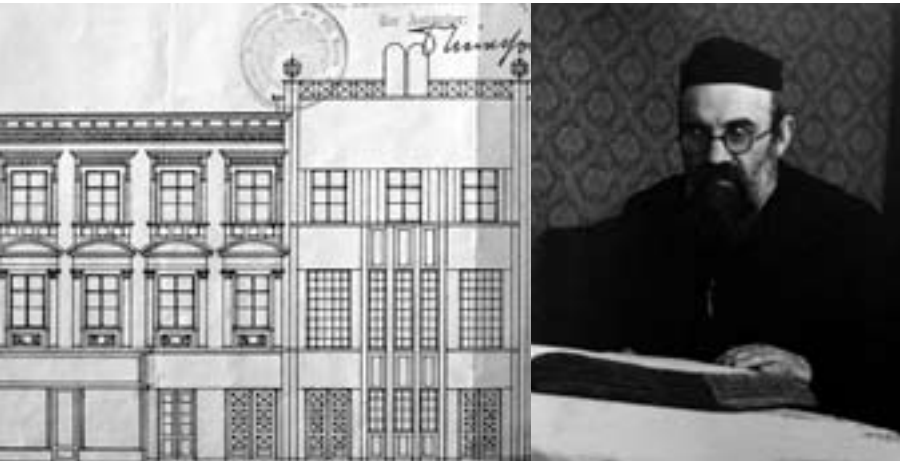
„Böylece Bay Pfaffenmayer hem mülküne, hem parama el koymuş, cebinden bir kuruş ödemedi, Sechshausen caddesinde güzel bir dükkan sahibi olmuştur.“ Geniş bilgi için: *4

מאייר קיבל לידי, בנוסף למחסן הסחורות הגדול שבבעלותי, גם כסף מזומן, בלי להוציא אגורה יו, בעבור חנות גדולה ויפה ברחוב Sechshausenstraße. - זאת ועוד תשמעו ב: *5

Storchengasse 21

01 236 25 11 08 -*

„Ich bin die jüngste Tochter meiner Eltern. Meine Eltern kamen aus der Slowakei. Mein Vater war Rabbiner. Er wurde 1914 in der Gemeinde in der Storchengasse angestellt. ... Da kamen Leute aus der Slowakei, aus Polen, aus Galizien – aus Ungarn weniger – und Wiener ...“ – Mehr erfahren Sie unter: *1

“I am the youngest daughter of my parents. My parents came from Slovakia. My father was a rabbi. He was employed 1914 in the Jewish community in the Storchengasse. ... People came from Slovakia, from Poland, from Galicia, less from Hungary, and from Vienna ...” – Find out more by dialing: *2

„Ja sam najmladjja kćer mojih roditelja. Moji roditelji su bili iz Slovačke. Otac je bio rabi i 1914. godine zapošljen u zajednici u ulici Storchengasse. ... Tamo su dolazili ljudi iz Slovačke, Poljske, Galicije – manje njih iz Madjarske ili Beča ...“ – Saznajte više: *3

„Ben ailemin en küçük kızıyım. Slovakya'dan geliyoruz. Babam bir haham'dı. 1914 yılında belediye'den maaşa bağlandı, Storchengasse'de. Babamın haham olduğu mabete, ta Slovakya'dan, Polonya'dan, Galiciya'dan, Macaristan'dan, Viyana'dan insanlar gelirdi...“ Geniş bilgi için: *4

אני הבת הצעירה ביותר של ההורים שלי. ההורים שלי הגיעו מסלובקיה. אבא שלי היה רב. ב-1914 הוא הועסק בקהילה ברחוב Storchengasse. באו אנשים יוצאי סלובקיה, פולין, גליציה - יחד עם מהונגריה - ווינאים. - זאת ועוד תשמעו ב: *5

Plan Ignaz Reisers (1930) für den Umbau des orthodoxen Bethauses in der Storcheng. 21 in eine Synagoge
Foto: MA 37, Baupolizei

Rabbiner Aron Weiss (ca. 1935)
Foto: Haya Izhaki

Turnergasse 22

01 236 25 11 09 - *

Turnertempel, Postkarte (um 1900)

Turnertempel, Innenansicht
Foto: Jüdisches Museum Wien

„Der Turnertempel, ja, dort waren wir doch zu den Feiertagen. Das war wirklich ein Heiligtum für mich. Ich war immer sehr beeindruckt ...“ – Mehr erfahren Sie unter:

*1

“The Turnertempel, yes, we were there on the holidays. That was a real sanctuary for me. I was always very impressed ...” – Find out more by dialing:

*2

„Turnerov hram je bio za mene doista svetinja. Tamo smo bili za blagdane i svaki put sam bila oduševljena...“ – Saznajte više:

*3

„Turner mabedini, bayramlarda ziyaret ederdik. Turner mabedi benim için çok kutsal bir yerdi. Çok etkilenirdim hep...“ Geniş bilgi için:

*4

„כן, בית הכנסת טורנר, שם היינו נפגשים בחגים. בית הכנסת הזה היה עבורי באמת מקום קדוש. תמיד התרשמתי מאוד...“ – זאת ועוד תשמעו ב:

*5

Im Interview: Dita Segal, Anny Götzler, Stella Finkelstein, Zwi Nevet, Erika Goldschmied, Ella Kaufmann, Melanie Kademoschka, Israel Hadar

Auer Welsbach Park

01 236 25 11 10 - *

Dita Segal, geb. Kürschner, und ihre Eltern im Park (1932)
Foto: Dita Segal

„Also das erste war, dass überall auf den Bänken, wo wir spazieren gegangen sind, beim Wienfluss, solche Zetteln drauf geklebt waren: Juden dürfen sich nicht mehr auf eine öffentliche Bank setzen ...“ – Mehr erfahren Sie unter:

*1

“First of all, all over the benches by the Vienna River, where we often went walking, there were notes pasted: Jews are no longer allowed to sit on public benches ...” – Find out more by dialing:

*2

„Kad bi uz Bečku rijeku išli šetati, vidjela bi na svim sjedećim klupama listiće na kojima piše da je židovima zabranjeno posjetiti javna mjesta ili sjesti na klupe ...“ – Saznajte više:

*3

„İlk önce, park banklarına, gezdiğimiz her yere, Viyana nehrinin oradaki banklara, yapıştırmışlardı bu duyuruları: ‚Yahudiler, halka açık yerlerdeki banklara oturamaz‘ diye.“ Geniş bilgi için:

*4

‘הדבר הראשון שהיה, שבכל מקום על הספלים במקומות שהלכנו לטייל קרוב לנהר וינה, היו אלה פתקים מודבקים, ששם נאמר: יהודים אינם רשאים עוד להתיישב על ספסל ציבורי...’ – זאת עוד תשמעו ב:

*5

Im Interview: Katharina Merkel, Chava und Arie Feier, Chava Kopelman, Dita Segal

Audioguide Wien 15

Orte erinnern – Menschen erzählen.
Die Geschichte ihrer Jödische n'Vorn fastigemeinde.

1

5

9

2

4

3

7

6

8

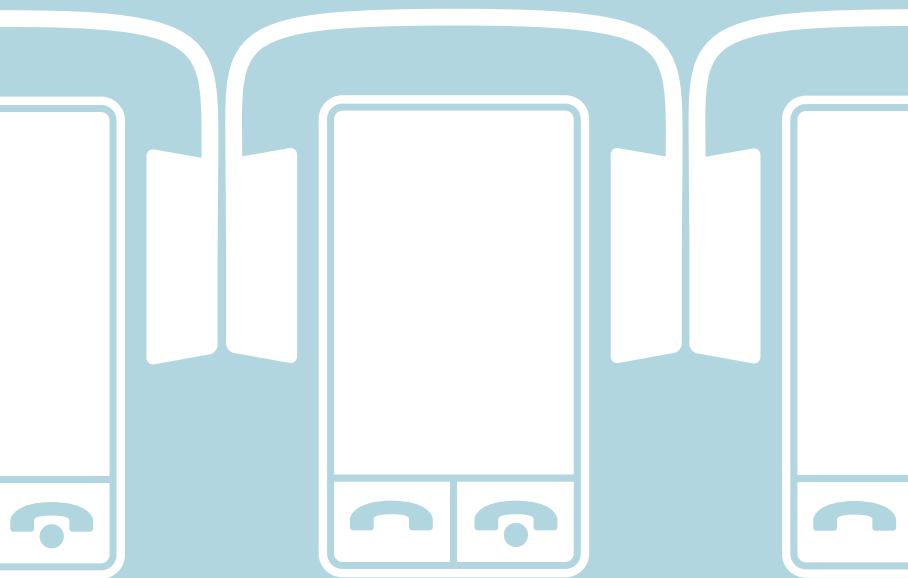
10

U6 U3
Westbahnhof

U6
Gumpendorfer Straße

U4
Schönbrunn

U6 U4
Längenfeldgasse

Hintergrundinfos und Mp3-Download: www.herklotzgasse21.at

Impressum: Verein coobra, Herklotzgasse 21, 1150 Wien, Tel.: 01-2367612
f. d. l. v.: Alexandra Zabransky, Produktion: dieloop.at, Verein coobra, Radio ORANGE 94.0
in Kooperation mit: Bezirksvorstehung 15, Museumsverein Rudolfsheim - Fünfhaus
Grafik: DV5, Gestaltung Hörstationen: Ursula Henzl, Georg Traska, Nino Jäger